

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 342.7

Марков К. А.,
*доктор історичних наук, професор,
 професор кафедри європейського і міжнародного права
 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ФЕДЕРАЛІЗМ: ПОНЯТТЯ І ВИДИ

FEDERALISM: CONCEPTS AND TYPES

У статті розглядаються питання принципів, на яких будується федерація. Ці принципи засновані на історії народу, вони включають до себе ідейно-теоретичний фундамент, на якому базуються федералістські ідеї, умови, в яких можливий вибір федеративної форми державного устрою, державно – правові принципи побудови і функціонування федерації, основні риси ознак, які дозволяють віднести федерацію до одного з типів федералізму, особливості, які додають федерації тільки її присутній вид. Аналізуються типи федералізму, в основу яких були покладені різні принципи. Від того ми маємо три типа федералізації, які відрізняються один від одного, але ця відмінність не впливає на основні риси, присутні в будь-якій федерації, незалежно від того, які ідеї були покладені в основу її створення. Основна риса федерації, незважаючи на те, яким шляхом вона була створена, це модель розподілу владних повноважень між федеральним центром і владою суб'єктів федерації, визначення їх обсягу юрисдикції. Виходячи з цього ми маємо справу або з адміністративним федералізмом, або з федералізмом співробітництва. Між ними не існує різких протиріч, їх виникнення обумовлено історичною ситуацією, політичними ідеями і іншими факторами, які притаманні тому чи іншому народу. Співробітництво між різними рівнями влади в федерації здійснюється під контролем суспільства і націлено в першу чергу на задоволення інтересів суспільства і його окремих груп. Але загострення геополітичної боротьби в останні роки веде до посилення центральної влади за рахунок автономії суб'єктів федерації, що загрожує основним принципам демократії, на яких побудованій цей державній устрій.

Ключові слова: *федералізм, федерація, принципи федералізму, типи федералізму, адміністративний федералізм, федералізм співробітництва, розподіл владних повноважень.*

The article considers the principles on which the federation is built. These principles are based on the history of the people, they include the ideological and theoretical foundation on which federalist ideas are based, the conditions under which the choice of federal form of government, state – legal principles of construction and functioning of the federation, the main features of the federation. To one of the types of federalism, features that give the federation only and present form. Types of federalism are analyzed, which were based on different principles. From this we have three types of federalization, which differ from each other, but this difference does not affect the main features present in any federation, regardless of what ideas were the basis for its creation. The main feature of the federation, regardless of how it was created, is the model of distribution of power between the federal center and the power of the federation, determining their scope of jurisdiction. Based on this, we are dealing with either administrative federalism or federalism of cooperation. There are no sharp contradictions between them, their emergence is due to the historical situation, political ideas and other factors that are inherent in a nation. Cooperation between different levels of government in the federation is carried out under the control of society and is aimed primarily at meeting the interests of society and its individual groups. But the escalation of the geopolitical struggle in recent years has led to the strengthening of central government through the autonomy of the federation, which threatens the basic principles of democracy on which this state system is built.

Key words: *federalism, federation, principles of federalism, types of federalism, administrative federalism, federalism of cooperation, distribution of power.*

Вступ. Тема федералізму і федерації завжди була актуальною і залишиться нею, оскільки всяка держава знаходиться в процесі постійного розвитку, а питання децентралізації влади, її розподілу між центром і територіальними одиницями є одним з центральних в їх діяльності. Кожна країна будувала свою федерацію на основі різних моделей федералізму, але основні ознаки федерації залишалися незмінними. В першу чергу до них відноситься розподіл владних повноважень між центром і суб'єктами федерації, що дозволяє останнім володіти більшою або меншою політичною автономією. В статті розглядаються основні моделі федералізму, їх характерні особливості і загальні риси. Слід сказати, що існує безліч робіт з цієї проблематики, в тому числі і в Україні (О.Ф. Скакун, Б.А. Барабаш, В.М. Калаш-

ников, О.А. Майор, В. Литвин, О.В. Мошак і багато інших). Автор статті не ставить за ціль дати об'ємний аналіз такого поняття як федералізм, що і неможливо зробити в одній статті. Достатньо показати основні здобутки і недоліки найбільш розповсюджених теорій федералізму.

Постановка завдання. В статті зроблена спроба дати визначення федералізму як принципу побудови федерації, виявити основні моделі федералізму і показати основні загрози на шляху їх здійснення.

Результати дослідження. Федерація як форма політико – територіального устрою існує вже багато століть і достатньо розповсюджена у світі. Федерації виникають в силу історичних обставин і відповідають характеру народу, який їх створює, його менталітету, культури, рівню історичного розвитку

і іншим факторам. Тому видів федерацій багато: є симетричні і асиметричні, територіальні, національні або комбіновані, конституційні і договірні, централізовані і децентралізовані. Але федерації не виникають за бажанням той чи іншої людини або групи людей, за чимось примхам, в угоду інтересів якось політичної групі. Їх довго тривалість існування заснована на волі народу, на його зацікавленості саме в такій формі державного устрою. Створенню федерації передують велика інтелектуальна робота, в ході якої з'ясовуються принципи федерації, її державно – правові елементи, базові елементи федеративного устрою, умови, в яких може бути можливий вибір федеративної форми, основні риси і особливості, притаманні даному населенню держави, який прийме цю форму федерації і вона буде відповідати йому найкращим образом. Все це входить в поняття федералізм.

Однак треба сказати, що дуже часто поняття федерація і федералізм розуміються як однакові. Це не так, тому що федерація – це вид державного устрою, політико – територіальний устрій, згідно з яким суб'єкти федерації (республіки, кантони, штати, землі і т.і.) є державо подібні утворення, чий статус затверджений конституцією, а федералізм – це складне поняття, в якому змішалися і ідейно – теоретичні поняття федерації і державно – правові поняття і елементи культури, психології і інші. Коротше кажучи, федералізм – це державний принцип (в широкому сенсі слова), на якому будується федеративний устрій країни. Точно так же, як федерації існують різних типів, так і федералізм (тобто свого роду погляд на федерацію) також існує декількох типів. Один без одного вони існувати не можуть. Погляди на федерацію як на державний устрій (чим займається федералізм) не можуть існувати без наявності федерацій, а створення федерацій будь в якому разі повинно опиратися на уявлення про федерацію, що є одним з головних завдань федералізму. Тому розглянемо основні типології федералізму.

В основу першої типології був покладений принцип побудови федерації згідно з уявленнями про державний устрій з урахуванням своїх особливостей, історії свого народу і інших факторів, або з баченням того, якою повинен бути цей державний устрій. Тут можна виділити три моделі сучасного федералізму – швейцарську, канадську і американську (1). Що стосується швейцарської моделі, яка поступово формувалася на протязі століть, то тут ураховувалися в першу чергу етнічні і лінгвістичні особливості (як ми знаємо, офіційно Швейцарія конфедерація, хоча на самому ділі це федерація з дуже високою автономією своїх складових). Канадська модель, в формуванні якої брали участь представники багатьох культур, не відмовилась від Вестмінстерської моделі, оскільки більшість було британців, але поєднала її з федеративною системою управління. Американська ж модель, яка створювалася народом, перемігшим в війні за незалежність, виникла іншим шляхом, об'єднав федералізм з президентською формою правління.

Інша типологія виходить з того, яким способом була побудована федерація, або яким шляхом, знизу або зверху. Знизу – це коли раніше незалежні держави або конфедеративні утворення об'єднуються (інтегруються) в союзну державу при максимальній повазі до їх прав і при визнанні їх особливостей. Це так званий «інтегративний федералізм». Головним смислом інтегративного федералізму було об'єднання різних складових (держав, державо подібних утворень і пр.) для досягнення загальних цілей. При чому, що важно підкреслити, передача повноважень центру (центральної владі) поступово йшла знизу, від суб'єктів федерації центру, в зв'язку з чим і проходив процес розширення предмету ведення центру, розширювалось коло його юрисдикції.

Інший спосіб – це шлях передачі автономії від центру до адміністративно – територіальних утворень в унітарній державі, або імперії з обов'язковим закріплення цього процесу в конституції. Це так званий «деволюційний федералізм», при якому від центру передаються оговорені повноваження і предмет ведення адміністративно – територіальним одиницям, які перетворюються в суб'єктів федерації. Тобто це шлях «зверху вниз» на відміну від інтегративного федералізму, де шлях йшов «знизу вверх». Якщо ж деволюційний федералізм формувався там, де були сильні національно-територіальні одиниці, то це допомагало цим етнічним групам ще більш вагомо захищати свої національні інтереси. При деволюційному федералізмі смисл створення федерації був декілька іншим чим при інтегративному федералізмі, оскільки він був визнаний в першу чергу неможливістю держави керувати населенням в рамках централізованої держави (імперії), де абсолютна влада центру визивала незадоволення більшості народу нехтуванням своїх місцевих інтересів. Одне з найбільш важливих питань – питання розподілу владних повноважень між центром і суб'єктами федерації також може бути вирішений по різному в інтеграційній і деволюційній федерації. Як правило, при створенні федерації знизу федеральний центр буває суттєво обмежений в своїх повноваженнях суб'єктами створеної федерації, які не хочуть бути простими виконавцями волі центру (це ми бачимо на прикладі США). І навпаки, коли унітарна держава (або імперія) перетворюється на федерацію, центр перебирає на себе більшу частину владних повноважень, залишаючи себе більше предметів ведення (це ми бачимо на прикладі Росії або Бельгії). В цьому випадку центр намагається не дуже активно залучати регіональну владу до вирішення питання про розподіл владних повноважень і предметів ведення між ним і суб'єктами федерації. Це може бути причиною майбутніх протиріч між ними, що взагалі і відбувається (2).

При створенні федерації «знизу» і «зверху» можуть виникнути і інші важливі питання, які в процесі практичного вирішення призведуть до негативних наслідків. Наприклад, при визначенні кордонів між суб'єктами федерації. При інтеграційній моделі федералізму питань, як правило, не виникає. Кожен

суб'єкт намагається захистити свої кордони, оскільки це і економічна база і рівень впливу при прийнятті загальнофедеральних рішень і впевненість в своєму політичному майбутньому і ще ряд інших факторів. При деволуційній моделі часто виникає питання демаркації кордонів, чим займається в першу чергу центральна влада, яка, звичайно, не зацікавлена в сильних суб'єктах, котрі в випадку конфлікту з центром можуть схилитися до сепаратизму.

Але в будь-якому випадку основне питання при створенні федерації це розподіл владних повноважень і предметів ведення між федеральним центром і суб'єктами федерації. І це питання є основою третьої типології федералізму. Оскільки ця тема дуже важлива, ми зупинимося на ній більш детально.

Фахівці виділяють при вивченні цього питання декілька типів федералізму, об'єднуючи в групи країни зі схожими ознаками.

До першої групи можна віднести групу так званого адміністративного або виконавчого федералізму. До цієї групи відносять в першу чергу Німеччину, а також з деякими зауваженнями Швейцарію, Канаду. Виникнення адміністративного федералізму було визвано історичними особливостями розвитку цих країн, а також іншими моментами, в тому числі і політичними. Швейцарська конфедерація виникла, як ми знаємо, знизу. Поява федерації в Німеччині було визвано в значній ступені небажанням держав – переможців, в першу чергу США, бачити появу нового видання гітлерівської Німеччини, в Канаді існуванням двох великих груп населення – англійців і французів, між якими існували доволі гострі протиріччя.

Стосовно концепції адміністративного федералізму федерація має великі законодавчі повноваження, але в той же час виконання федеральних законів є завданням урядів земель (суб'єктів федерації) (3). Тобто в даному випадку ми бачимо високу ступень централізації, що не є характерно для федерації класичного типу, яка створюється з ціллю широкої автономії її суб'єктів для задоволення інтересів населення цих суб'єктів.

Звичайно, що в кожній країні є свої особливості. Наприклад, в Німеччині повноваження федерального уряду розширювалися за рахунок законодавчих повноважень суб'єктів федерації, але це компенсувалося ростом впливу земель в виконанні федеральних законів (4). Посилення центрального законодавчого органу за рахунок місцевих законодавчих органів в Німеччині можна пояснити історичним розвитком країни, існуванням імперії на протязі багатьох століть, існуванням сильного бюрократичного апарату, також і звичкою німців до дисципліні і порядку, чим відрізняється завжди централізована влада. До того ж, центральна бюрократія через свої федеральні представництва в землях контролює виконання федеральних законів. Але слід визнати, що така ситуація не отримала однозначної оцінки фахівців. Деякі з них вважали, що це все відбулося на користь федеральної влади, оскільки суб'єкти федерації нічого взамін не отримали (5). Інші, навпаки, підкреслювали, що

землі отримали достатню компенсацію. Якщо вони і віддали частку своїх повноважень в законодавчій сфері федеральному уряду після 1949 р, після прийняття федеральної конституції, то отримали можливість більшого впливу на федеральне законодавство через верхню палату парламенту, Бундесрат (6). До того ж, не треба забувати, що федеральний закон застосовується в найбільшій ступені не посадовими особами федерального рівня, а земельними посадовцями, хоча їх і контролюють з федерального центру. Як би там не було, але можна казати про те, що суб'єкти федерації в Німеччині мають досить широкі повноваження в сфері управління і застосування федерального законодавства. В той же час, великі законодавчі повноваження федерального уряду і їх виконання на земельному рівні місцевими урядовцями під контролем центральної влади дає можливість говорити про існування в Німеччині класичного адміністративного федералізму.

Одночасно між центральною владою і владою суб'єктів федерації в Німеччині існує до волі тісно співробітництво на рівне виконавчої влади, що дозволяє зменшувати можливі протиріччя між ними. Якщо законодавча сфера знаходиться в веденні центральної, федеральної влади, (до того ж не треба забувати, що землі мають вплив на законотворчість через Бундесрат, щоправда не по всім питанням) то прийняття рішень здійснюється часто сумісно федеральними і місцевими органами влади. Таким чином, виконавчий, або адміністративний федералізм в Німеччині сформований історично і він є особа риса німецького державного устрою.

В Швейцарії, ж, навпаки, оскільки формування федералізму йшло знизу, центральна влада не стала ламати вже існуючу довгі століття систему управління в кантонах, залишив ним широку юрисдикцію в рішенні федеральних справ (до речі, там кантони і муніципалітети виконують до 70% питань суспільної зайнятості). Тому в Швейцарії не виникло сильної центральної бюрократії, оскільки виконання законів є справа кантональних структур. Однак і там також ми можемо бачити співробітництво між центральною владою і владою кантонів в процесі прийняття управлінських рішень, оскільки дуже високий рівень автономії суб'єктів змушує центральну владу до такої співпраці. Також високий рівень співпраці центральної влади і влади суб'єктів в сфері управління і сумісного прийняття рішень ми бачимо у Канаді. Тому є достатньо вагомих причин. В першу чергу, наявність двох великих національних груп, про що мова йшла вище. По друге, неоднаковий рівень економічного розвитку різних частин країни. Ці питання, як правило, вирішуються на рівні виконавчої влади. Франкомовний Квебек постійно відчуває себе ображеним у своїх інтересах і вимагає більш високий рівень автономії, що примушує центральну владу йти на перемовини з керівництвом Квебеку знову ж таки на рівні прийняття управлінських рішень.

До того ж слід звернути увагу на те, що провінції в Канаді мають конституційно визначену виключну

компетенцію, яку в значній ступені здійснює виконавча влада. І ще одне – федеративний устрій Канади змішується з парламентською системою типу як у Британії (не треба забувати про історичні зв'язки Британії і Канади), а для британської політичної системи характерно домінування виконавчої влади на всіх рівнях державної піраміди. Тому не дивно, що прем'єр – міністр Канади постійно проводить зустрічі з колегами з провінцій.

Як ми бачимо, для системи адміністративного або виконавчого федералізму характерно домінування виконавчої влади на всіх рівнях державного устрою і досить високий рівень співробітництва між центральними виконавчими органами і виконавчими органами суб'єктів федерації. Можна погодитись з тим, як вважає Г. Лембрух, що коли федерація створюється знизу, шляхом об'єднання зрілих політичних держав (або державо подібних утворень) то структура новоствореної держави (федерації) буде залежати від структурних особливостей тих одиниць, які в неї входять. Оскільки в цих окремих державах вже склалася складна бюрократична система і сильна виконавча влада, в новоствореній державі ці професійні бюрократи будуть намагатися об'єднуватися для успішного рішення завдань, які перед ними ставить єдиний для всіх законодавчий орган (7). Так створюється адміністративна федерація з сильною виконавчою владою, яка навіть може обмежувати владу законодавчу.

Тепер ми перейдемо до другої групи в рамках третьої типології, до якої в першу чергу відносять США.

В США, як ми пам'ятаємо, створення федерації йшло знизу, але майбутні суб'єкти федерації ще тільки створювалися, вони не мали ані сильного бюрократичного апарату, ані сильною виконавчою владою, а головне, вони керувалися ідеями європейських просвітителів про створення народної республіки, яка повинна була бути повної протилежністю монархії, захищати інтереси народу, а сам народ повинен був приймати активну участь в керуванні країною (8). Тому в США був створений так званий дуальний федералізм, або федералізм «на відстані руки.» Як підкреслюють вчені, це система строгого і послідовного розподілу функцій між федеральним урядом і урядами штатів. Це давало можливість обом центрам влади в сферах їх юрисдикції мати значну автономію, а в межах їх сфер діяльності суверенність і рівність (9).

В той же час, деякі вчені вважають, що концепція дуального федералізму веде к напругі між обома центрами влади, оскільки кожна з них береже свою автономію і не дозволяє втручатися в свою сферу діяльності. Кожній штат захищає інтереси свого населення і вважає, що центральна влада може в угоду загальнонаціональним інтересам нехтувати інтересами окремих штатів. Згідно теорії дуального федералізму як національний уряд так і уряди штатів мають автономну політичну владу і між цими урядами немає взаємодії (10). В дуальному федералізмі два рівня влади конкурують між собою. Наприклад,

вони мають окремі повноваження зі збору податків, встановлення податкових зборів. А оскільки це дуже важлива функція, то звичайно, що ніхто не хоче втручання ззовні в цю сферу.

Американські вчені вважають, що джерела теорії дуального федералізму закладені в Конституції США. При створенні США штати намагалися як можна більше захистити свій суверенітет. Тому в Конституції були чітко прописані повноваження Конгресу, але в поправках до Конституції йшла мова про те, що повноваження, які не прописані в Конституції федеральному конгресу і не заборонені для штатів, зберігаються відповідно для штатів або народу. Оскільки зі збігом часу суспільне життя все більше ускладнювалося і з'являлися питання, не передбачені Конституцією, то і зростала політична автономність урядів штатів (11).

В цієї ситуації слід звернути увагу ще на одну обставину. Сама назва – дуальний федералізм, не тільки вказує на структуру федеративного устрою США, але це є якби юридична норма, яка визначає дію федералізму. Тобто при винесенні якихось рішень штатами можна посилатися на неї, щоб захистити свою автономію. Слід визнати, що теорія дуального федералізму не може бути визнана однозначно позитивною (до речі, як і люба теорія). До того ж не треба забувати, що вона народилася в США і досить специфічна. Її позитивність в тому, що коли відбуваються дискусії між урядами федеральним і штатів, то вона має важливу нормативну роль в регулюванні їх відносин і дозволяє штатам відстоювати їх відносну самостійність. Звичайно, що в США відбулися значні зміни в державному устрою за часи з прийняття Конституції (довільно значній розрив між Конституцією формальної і живої), але базові елементи формальної Конституції, і особливо такої як дуальний суверенітет залишилися незайманими. Штати як були так і залишаються автономними політичними суб'єктами (з більшим чи меншим рівнем автономії), вони ефективно можуть захищати інтереси своїх громадян, особливо в тих сферах, які є найбільш значимими для них – освіта, медицина, захист найбільш незахищених верств населення. Штати можуть, не очікуючи вказівок від федерального центру застосовувати у себе ті передові технології у суспільних сферах життя, які навіть можуть бути невідомі самому центру, що дозволяє уникнути гальмуючого розвитку бюрократизму. До того ж, автономія штатів може бути і на користь федеральному центру. Наприклад, в 80-ті роки минулого століття, коли США відчували гострий негатив від бюджетного дефіциту, президент Рейган своїми призовами повернувся до витоків дуального федералізму, спробував перекласти на штати деякі фінансові проблеми федерального центру. Також ж і пізніше федеральний центр неодноразово намагався перекласти на регіональну владу рішення своїх завдань, щоправда не завжди з успіхом.

Але в теорії дуального федералізму існують і недоліки, як вважають деякі дослідники американського федералізму. Вони звертають увагу на

те, що відносини між центром і штатами зафіксовані в Конституції США, а там чітко прописані їх обсяг повноважень і юридична сфера діяльності. Тому якісь зміни в їх відносинах можуть бути тільки в випадку внесення змін в Конституцію. Але з цим важко погодитися, тому що, як я вже підкреслював, в США дуже великі розходження між конституцією формальною і живою. Особливо як ми поглянемо на політичний розвиток США у останнє десятиріччя, то ми знайдемо чимало випадків порушення базових принципів конституції в угоду політичним цілям. Неодноразово Конгрес США вносив поправки в діючу Конституцію і вони підтверджувалися Верховним Судом США під твердженням існування об'єктивних факторів (тобто політичних цілей), до яких відносились воєнні, фінансові, зовнішньополітичні і інші фактори, які могли нанести ушкодження країні. Не треба забувати також, що федеральний центр доволі щедро виділяє гранти штатам для рішення різних проблем, як загальнонаціональних, так і місцевих (а субсидії з центру складають вагомую частину місцевих бюджетів), що дозволяє федеральному центру в більш менш значній мірі впливати на регіональну політику і зменшувати їх автономію (12).

Поряд з теорією дуального федералізму існує і теорія федералізму співробітництва. Деякі фахівці стверджують, що дуальний федералізм взагалі не притаманний для США, насправді ж завжди існував федералізм співробітництва між центральною владою і урядами штатів. Ця точка зору отримала найбільше розповсюдження серед фахівців. Якщо прискіпливо придивитися до сучасної історії США, то можна бути згодним до такої точки зору, але з деякими суттєвими зауваженнями.

Все ж таки згідно аналізу Конституції ми бачимо, що відносини між центральною владою і владою штатів побудовані з принципу дуалізму, в якому чітко прописані повноваження, предмети ведення, межі юрисдикції. Якщо вивчати внутрішню політичну історію США, то видно, що до періоду Великої депресії дійсно переважав в діяльності центру і регіонів дуалізм згідно Конституції. Але криза кінця 20-х – початку 30-х років показала, що подолати такий соціально – економічний фактор силами центру, обмеженого в своїх діях політичною автономією штатів, дуже важко. Це можна було зробити тільки сильної федеральної влади, яка брала би на себе відповідальність за непопулярні рішення (особливо в цілях виводу країни з кризи. З Нового курсу Рузвельту почався період виникнення федералізму співробітництва, який досяг своєї зрілості в 60-ті роки, коли США добралися до вершини економічної і політичної могутності. В цей період в США були реалізовані на практиці закладені в Конституції принципи співробітництва, які раніше активно не здійснювалися. Безумовно, федералізм співробітництва є важливим елементом відносин федерального центру і регіонів. Можна сказати, що це один з головних елементів американської демократії. В 80 –х роках минулого століття підкреслювалося, що його

головними ознаками є те, що відповідальність за здійснення по сутності всіх функцій ділиться між федеральним урядом, урядами штатів і місцевими органами влади, вся урядові посадовці є колеги, а федеральну систему співробітництва краще за все вважати одним урядом на службі у всього народу (13). В той же час підкреслювалося, що федералізм співробітництва виріс на тлі дуального федералізму, на основі його сутнісних характеристик. Де найбільш важливим принципом було розмежування предметів ведення і повноважень обох рівнів державної влади і управління, а також невтручання в сфері компетенції один одного. З цим можна цілком погодитися, тому що в сучасному світі більшість головних соціально – економічних, суспільних і інших проблем вже не є справою тільки національного уряду, або влади штатів і органів місцевої влади. Тому, безумовно, співробітництво в федерації між центральною владою і регіональною владою почало виходити на новий рівень.

Таким чином, вивчення типів федералізму дозволяє не тільки зрозуміти, як з'явилися федерації, побачити їх слабкі і сильні сторони, але і обрати найкращий шлях до побудови федерації у власній країні, якщо для цього виникла ситуація. Типи федералізму мають багато варіантів. Крім названих існують ще і змішані форми, де можна побачити елементи і адміністративного, і дуального федералізму і федералізму співробітництва. Але при всьому багатстві форм федералізму і федерацій ми бачимо загальні, основні риси, які притаманні будь-якому типу федералізму. До них можна віднести координацію дій в процесі прийняття рішень, співробітництво центральних і регіональних влад, широку автономію суб'єктів федерації, активну участь населення в рішенні як місцевих, так і загальнонаціональних проблем.

Висновки. Всі моделі федералізму, про які йшла мова, дають можливості країні, яка обрала шлях побудови федерації, обрати для себе не саму модель, а закладені в неї принципи, які в найбільшій ступені відповідають характеру її народу, інтересам політичної еліти, вимогам часу і т.д. І основне, обрати рівень локальної демократії, тобто парадигму взаємовідносин між федеральною владою і владою регіонів, через конституційний розподіл повноважень і предметів ведення між ними.

Але сучасна геополітична ситуація, її постійно загострення дуже сильно відображається на внутрішній політиці всіх країн. Для концентрації зусиль в цієї боротьбі необхідно посилення центральної влади за рахунок влади регіональної, що ми бачимо на прикладі країн адміністративного федералізму. Той же процес відбувається і в США. Спроба президента Трампа створити «знову сильну Америку» і перетягнути на федеральний уряд і на себе особисто право вирішення багатьох питань закінчилися невдачею. Події останнього часу в США показали, що рішення багатьох проблем, таких як боротьба з корона вірусом, з неконтрольованою міграцією, з екологічними проблемами і ряд інших неможливо вирішити без сильної центральної влади. Тому

поразка Трампа бачиться тимчасовою. Останні події в США (спроба створення однопартійного Конгресу, націленість адміністрації Байдена на завоювання парламентів штатів, де керують республіканці) стверджують, що спроби створення сильної федеральної влади не зупинити. Вона необхідна для концентрування всіх сил держави, в цілях боротьби, яку ведуть США за свою ведучу роль в світовій політиці. Тому можна сказати, що в недалекої перспективі ми

побачимо посилення центральної влади в США за рахунок автономії штатів. Це не значить, що федералізм дуальний, або федералізм співробітництва зникне, але влада штатів буде змушена піти на сутнісні поступки центральної владі, що може призвести до прояв сепаратизму. Але цей процес посилення федеральної влади за рахунок автономії регіонів, незалежно від типу федерації, в сучасних умовах буде йти і далі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Elazar D. Introduction – Using Federalism Today// International Political Science review. – 1996.vol. 17.- № 4.- P.42.
2. Swenden W. Belgian Federalism: Basic Institutional Features and Potential as a Model for the European Union. – L.: Royal Institute of International Affairs. – 2003. – P.5.
3. Farber G., Baranova K. Centralization and Decentralization of Fiscal Federalism in Germany// Decentralization and Re-centralization Trends in the Distribution of Powers within Federal Countries. – Barcelona.- 2010. – P.11.
4. Schulce R. Germanskij federalism na pereputje (German federalism on cross – road). – Federacii. – 2003.- No.3. – P 13-16.
5. Klatt H. Centralizing Trends in the Federal Republic: the Record of the Kohl Chancellorship// German Federalism Today. – N.Y.: St. Martin`s Press. – 1991. – P.125.
6. Thaysen U. The Bundesrat, the Lander und German Federalism. – Washington, D.C.: The American Institute for Contemporary German Studies. – 1994. – P.23.
7. Lehbruch G. German federalism, the subsidiarity principle, and the European Union. Paper presented to the Conference on cooperative federalism, globalization and democracy. – Brasilia. – 2000. – P.2.
8. Калашніков В.М. Державно – правова політика « батьків – засновників» США. Монографія. – Дн.: РВВ ДНУ.- 2020. – С.19 – 20.
9. Калашніков В.М. Генеза конституційного права США// правова держава. Щорічник наукових праць. – К.: Інститут держави і права НАН України ім. В.М.Корецького.-2001. Вип.10.- С. 49 – 55.
10. Federalism and Political Performance. – L.:Routledge. – 2000. – P.7.
11. Калашніков В.М. Федеративний державний устрій США та особливості американської локальної демократії://Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Інститут держави і права НАН України ім. В.М.Корецького. – 2012. – С. 382 – 389.
12. Elazar D. American Federalism: a View from the States. – New York: Thomas Y. Crowell Company. – 1984.
13. Walker D. Toward a Functioning Federalism. – Cambridge. MA: Winthrop. – 1981. – P.66.